

Invasiva främmande arter

Vad är invasiva främmande arter?

Varför ses de som ett problem?

Lagstiftning

Vad kan vi göra?

Linda Backlund
Samordnare Invasiva främmande arter

Länsstyrelsen
Västerbotten

Fler arter än någonsin i mänsklighetens historia är på väg att försvinna för alltid och ekosystem förändras i snabb takt.

Läget för den biologiska mångfalden är allvarligt, även i Sverige.

ANDEL I PROCENT

70 %▲

minskning av världens
ryggradsdjur sen 1970

ANTAL ARTER

4 746▲

som är rödlistade i
Sverige.

ANDEL I PROCENT

50 %▲

av jordens BNP är
beroende av naturen.

ANTAL FJÄRILSARTER

2

har dött ut i Sverige de
senaste åren.

IPBES (The Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services)

Rapport från 2023
som sammanställt
kunskapsläget om
invasiva främmande
arter i världen

86 forskare, från
49 länder

Rapport om biologisk mångfald
från 2019 - De fem största
drivkrafterna bakom den globala
förlusten av arter är:

1. Förstörda livsmiljöer
2. Exploatering av arter genom fiske-, jord- och skogsbruk
3. Klimatförändringar
4. Invasiva arter
5. Föroreningar

IPBES: motsvarighet till FN-s
klimatpanel IPCC. Fokus på
biologisk mångfald, 137 stater är
medlemmar

IPBES rapport 2023:

I över 60 procent av alla dokumenterade artutdöenden har invasiva främmande arter spelat en nyckelroll.

Invasiva arter kostar mänskligheten årligen över 420 miljarder dollar (sannolikt är detta enligt forskarna en stor underdrift eftersom de saknar stora mängder data.)

Vad är biologisk mångfald?

Biologisk mångfald är livets många olika former på jorden.

Mått på hur många olika levande organismer det finns

Innefattar allt i naturen som skogar, ängar och sjöar, fjärilar, älgar, tallar och de små myrorna. Svampar, mossor och de minsta små amöborna och björndjuren.

A photograph of a forest floor. In the center, a large, weathered log lies horizontally, heavily covered in various types of moss and small green plants. The log's surface is textured with different shades of green and grey. To the left of the log, there are more green plants and some dry, brown leaves. To the right, a large, light-colored rock is partially visible, also covered in moss. In the background, several thin tree trunks stand in a field of dry, reddish-brown grass. The overall scene is a rich, natural environment.

Olika former av biologisk mångfald

1. Flera olika ekosystem och naturtyper som utgör livsmiljöer för en mängd olika arter
2. Många olika arter inom naturtyperna och ekosystemen
3. Genetisk variation inom varje art
4. Biologiskt kulturarv tack vare människans nyttjande av landskapet

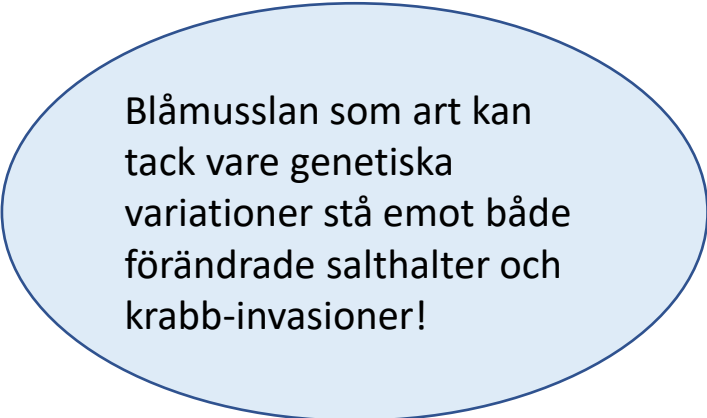
2. Många arter

- En mångfald av arter är beroende av en variation av ekosystem och naturtyper.
 - Många arter trivs bara i en särskild naturtyp
 - Många arter, framför allt djur, behöver använda flera naturtyper, alltså livsmiljöer, under sin livscykel. De parar sig och lägger ägg på ett ställe, övervintrar på ett annat.

3. Genetisk variation inom arter

- Hos en art finns eller skapas genom förändringar i arvsmassan olika varianter av dess gener.
 - Blåmusslan på västkusten – krabbor = tjockt skal
 - Blåmusslor på östkusten – inga krabbor – tunt skal – klarar lägre salthalt
- När förhållandena i ett område förändras ökar möjlighet till anpassning till de nya livsförutsättningarna om flera varianter av en art finns.
- Variation på gennivå har resulterat i den mångfald av arter som finns i dag.

Blåmusslan som art kan tack vare genetiska variationer stå emot både förändrade salthalter och krabb-invasioner!

Vad är en invasiv främmande art och vad är problemet med dem?

En art - växter, djur, svampar och mikroorganismer - som med människans hjälp, avsiktligt eller oavsiktligt, tagit sig till ett nytt område och där orsakar skador på biologisk mångfald genom t.ex. konkurrens, predation eller sjukdomsspridning.

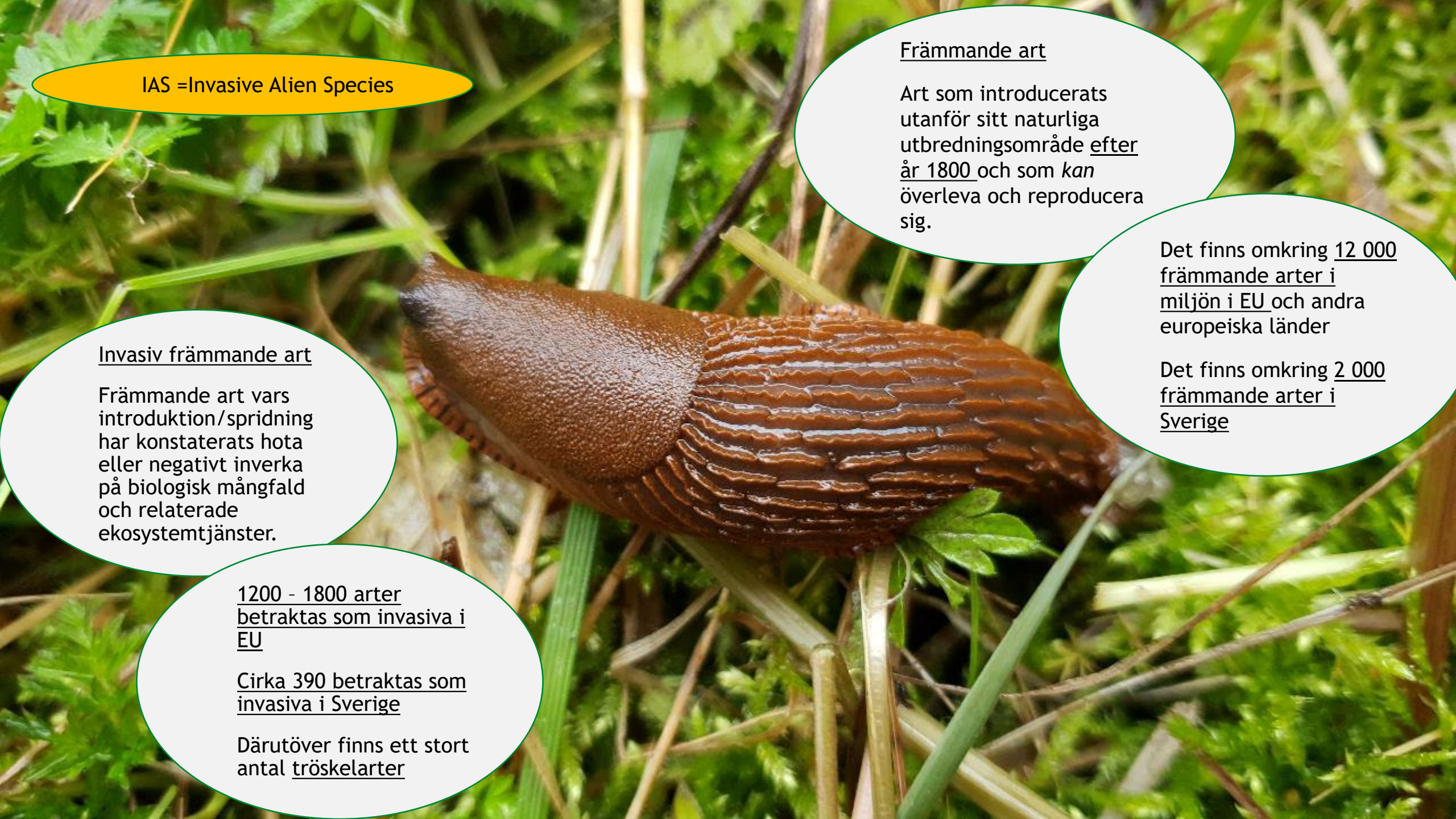
Fler effekter av invasiva främmande arter

- Kan orsaka ekonomiska skador på jord-, skogs- och vattenbruk, vägar, hus, dammanläggningar mm
 - Parkslide - mkt kraftigt rotsystem
 - Nyzeeländsk plattmask -äter daggmaskar
- Vissa är hälsofarliga för människor, djur och växter
 - Mårdhund - bärare av dvärgbandmask
 - Jätteloka - giftig växtsaft
- Kan förändra naturliga miljöer: näringshalten, syrehalten, pH mm
 - Lupiner
 - Jättebalsamin

Foto: Rae, CC 2.0/Wikimedia Commons

IAS =Invasive Alien Species

Främmande art

Art som introducerats utanför sitt naturliga utbredningsområde efter år 1800 och som kan överleva och reproducera sig.

Det finns omkring 12 000 främmande arter i miljön i EU och andra europeiska länder

Det finns omkring 2 000 främmande arter i Sverige

Invasiv främmande art

Främmande art vars introduktion/spridning har konstaterats hota eller negativt inverka på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster.

1200 - 1800 arter betraktas som invasiva i EU

Cirka 390 betraktas som invasiva i Sverige

Därutöver finns ett stort antal tröskelararter

Vad säger lagen - EU

Förordningen om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter (nr 1143/2014)

- ✓ Finns en tillhörande lista /unionsförteckning över vilka invasiva främmande arter som måste bekämpas. Omfattar i dagsläget 88 arter.
- ✓ Arter ska antingen utrotas eller hanteras, dvs spridningen ska begränsas
- ✓ Implementerad i svensk lagstiftning
- ✓ *Förordningen möjliggör för medlemsländer att göra egna nationella listor*

Arter som står med på EU-listan får INTE:

- Importeras
- Hållas
- Säljas
- Transporteras
- Användas eller utbytas
- Födas upp
- Tillåtas reproducera sig, växa eller odlas
- Släppas ut i miljön

EU-listade arter = Fastighetsägarens ansvar

- Den som äger en fastighet måste bekämpa EU-listade invasiva främmande arter vid den egna fastigheten.
Gäller EJ *landlevande ryggradsdjur* och *vattensköldpaddor* - där har Naturvårdsverket/ Jägareförbundet ansvaret för bekämpningen.
- Ansvaret gäller för alla som äger fastigheter, det vill säga
 - ✓ privatpersoner
 - ✓ kommunala och statliga fastighetsägare
 - ✓ bolag som äger fastigheter

EU-listade arter i Västerbotten

VÄXTER

Jättebalsamin

Jätteloka

Tromsöloka

Smal vattenpest

Syrenslide

EU-listade arter i Västerbotten DJUR

Bisam

Mårdhund

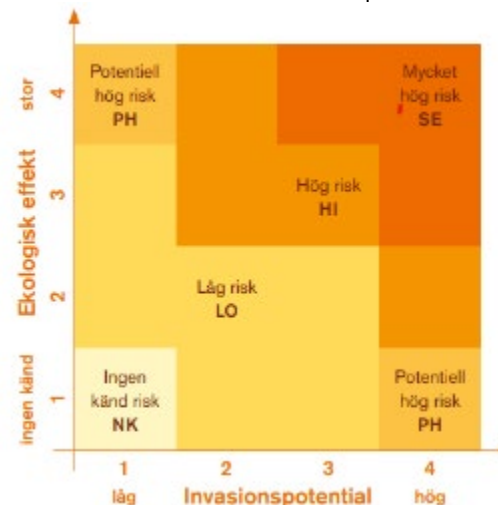
Signalkräfta

Kinesisk ullhandskrabba

Nationell förteckning

- Förslag till nationell lista finns nu hos regeringen
- Grundar sig i Artdatabankens klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige. Bedömt 5589 arter
- Bedömd risk för sannolikhet att arten utgör/kommer att utgöra en risk för inhemsk biologisk mångfald inom 50 år. Bedömning sker utifrån:
 - Risk för att bli invasiv (1-4)
 - Ekologisk effekt (1-4)
 - Samlad bedömning i fem klasser
- 1622 arter har riskklassificerats
 - 208 arter allvarlig risk**
 - 243 arter hög risk**
 - 434 arter potentiell hög risk**

Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige
 – ArtDatabankens risklista

Malin Strand, Mora Aronsson, Mikael Svensson

Landarter på förslag till en nationell förteckning

Parkslide (jätteslide, hybridslide) Vresros

Kanadensiskt gullris (höstgullris)

Blomsterlupin (sandlupin etc)

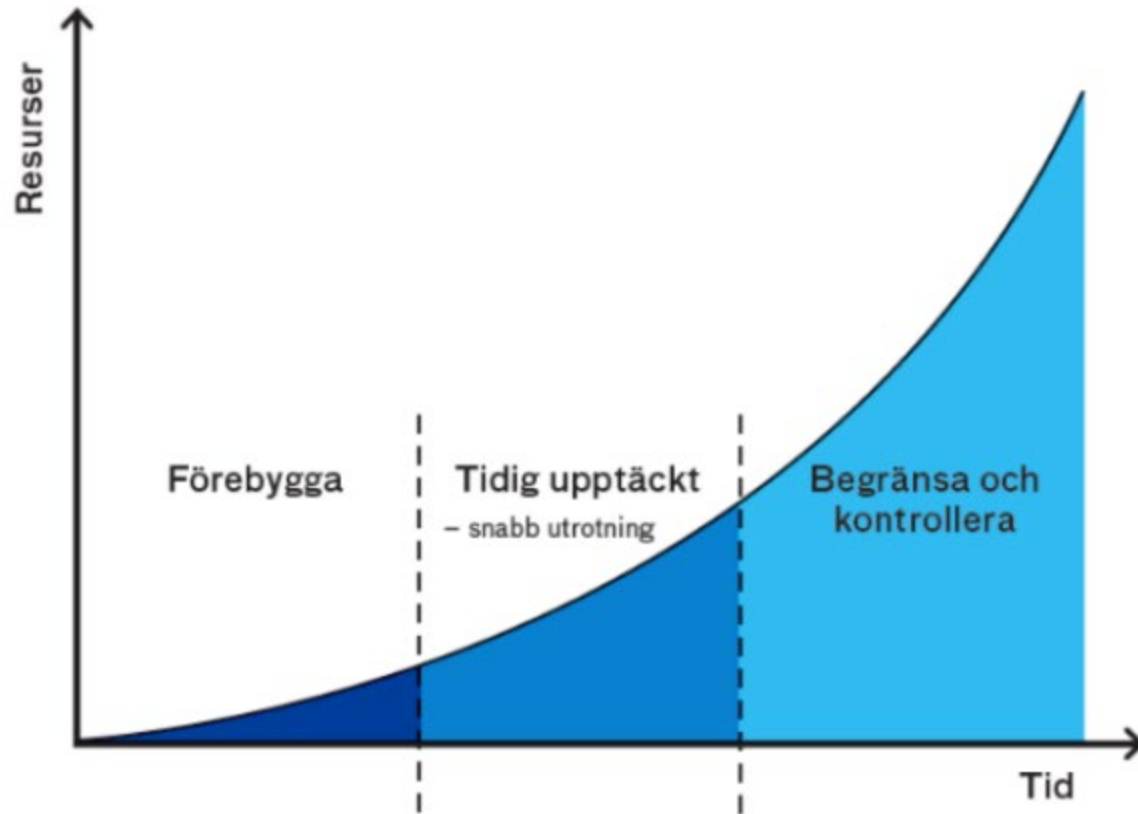

Kaukasiskt fetblad (sibiriskt)

Och...

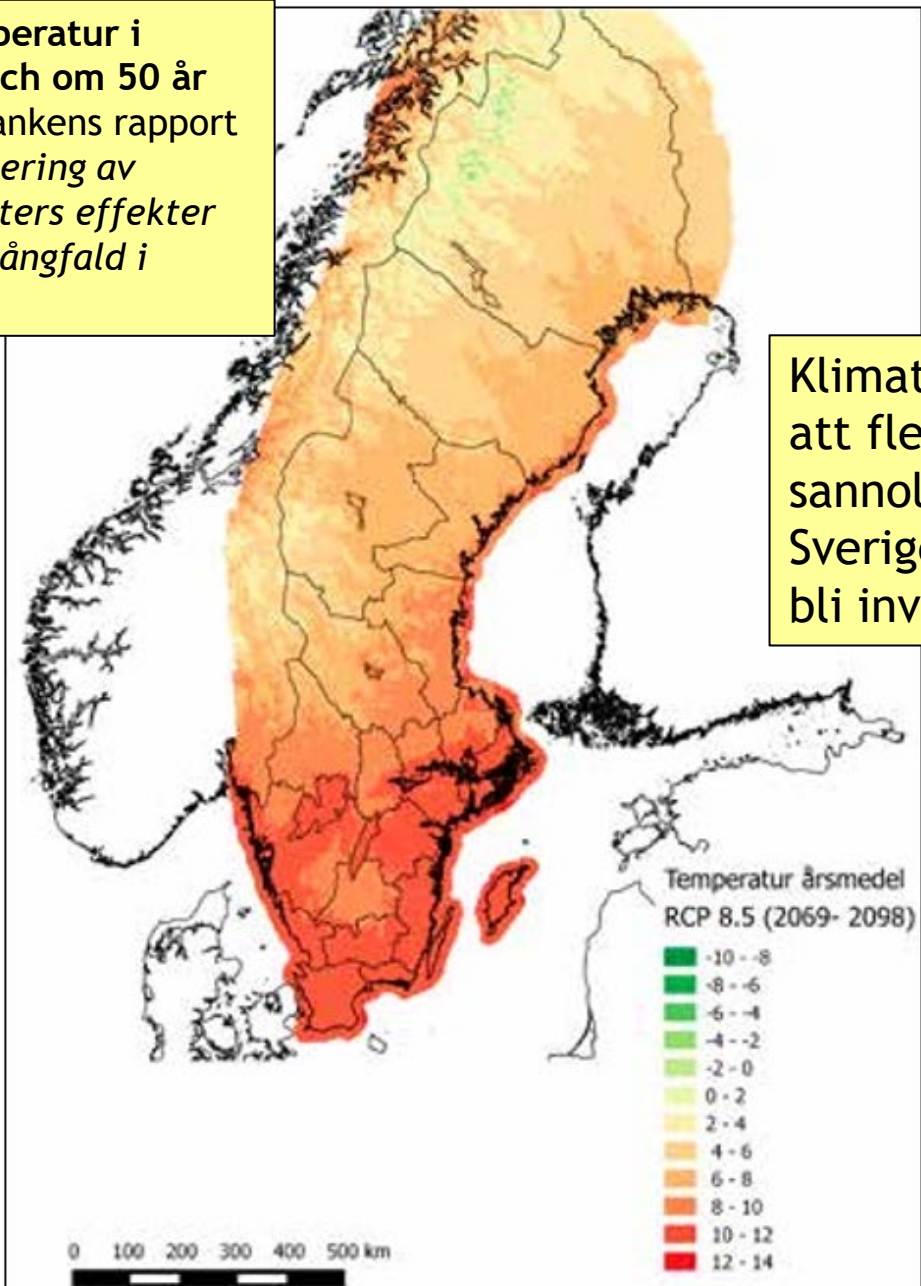
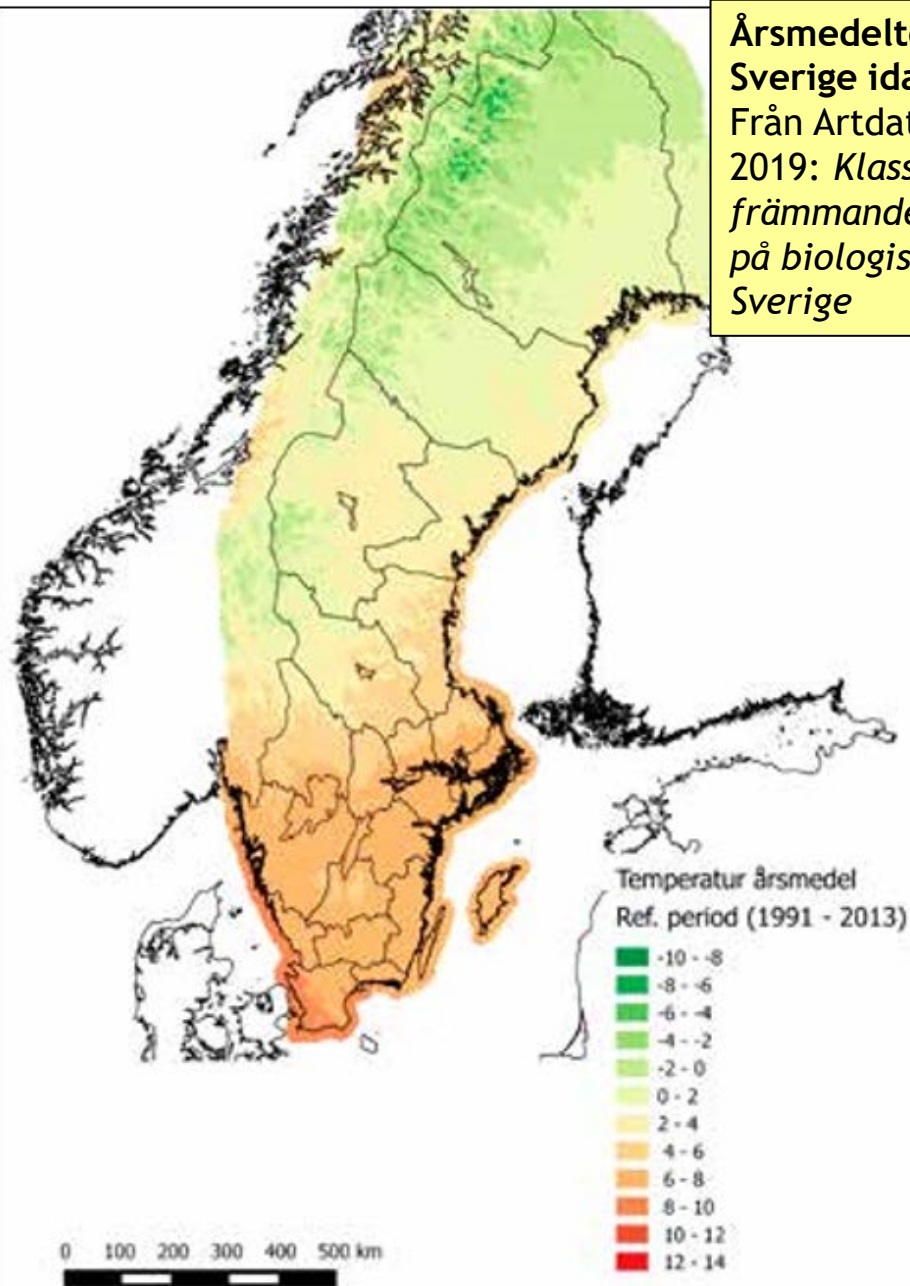
- Strandkotula
- Spärroxbär
- Mink

Förebygga och hantera introduktion och spridning

- Kostnaderna för bekämpning av IAS ökar exponentiellt med tiden.
- Att kunna agera snabbt och effektivt är därför helt avgörande för att minimera skador och kostnader.
- Utrotning är vanligen bara möjligt i ett tidigt skede.

Årsmedeltemperatur i Sverige idag och om 50 år
Från Artdatabankens rapport 2019: *Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige*

Klimatuppvärmningen gör att fler främmande arter sannolikt kommer till Sverige. Många av dem kan bli invasiva.

Kanadensiskt gullris

Från Artportalen till och med år 2000

Från Artportalen år 2023

- Sprids med frön och rotskott, genomsnittlig tillväxt 27 cm/år i alla riktningar
- Är numera landskapsomdanande i södra och mellersta Sverige

Vresros i norr- invasiv eller inte?

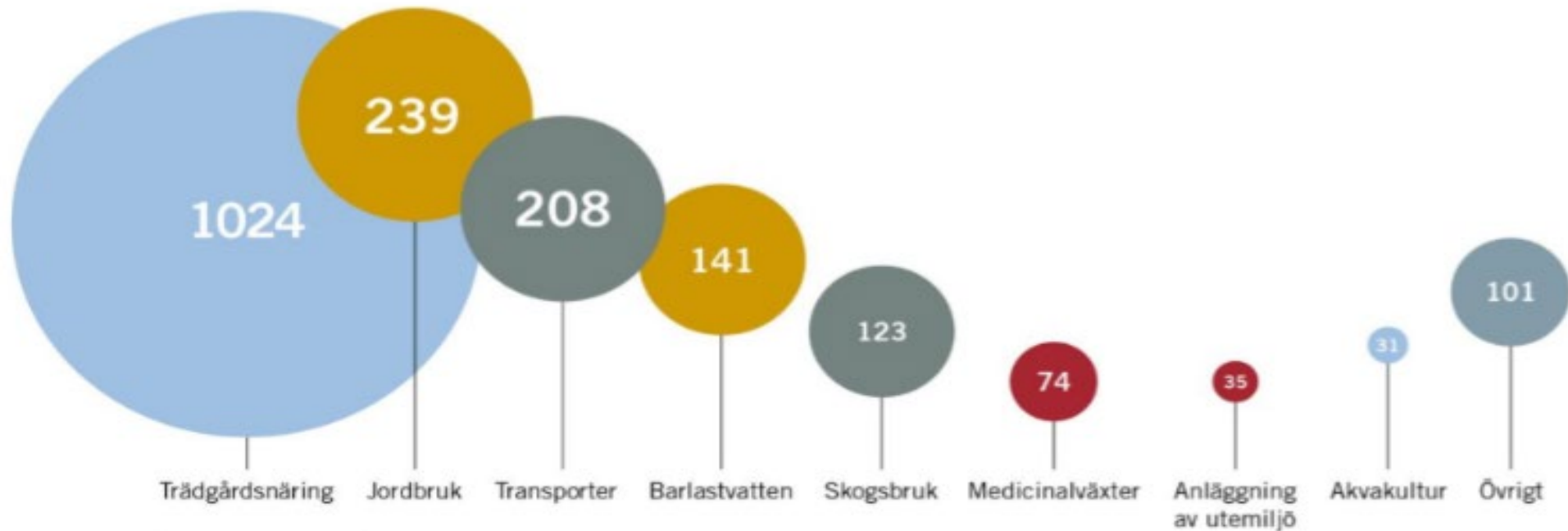
- Ser en spridning framför allt i sandiga miljöer längs västerbottenskusten
- Växer ofta strandnära – nypon överlever i vatten upp till 40 v – stor spridningskapacitet

Stort problem - trädgårdsavfall som slängs ut i naturen

- Trädgårdsavfall en av de största spridningsfaktorerna
- Viktigt veta vad som finns i din trädgård och hur olika arter ska hanteras
- *Informera gärna era kunder om att ALDRIG slänga trädgårdsavfall i naturen t.ex med en skylt vid utgången*

Trädgårdsnäringen - vanligaste spridningsvägen för främmande arter i Sverige

Källa: NOBANIS.org 2017
Antal kända observationer per införselväg.

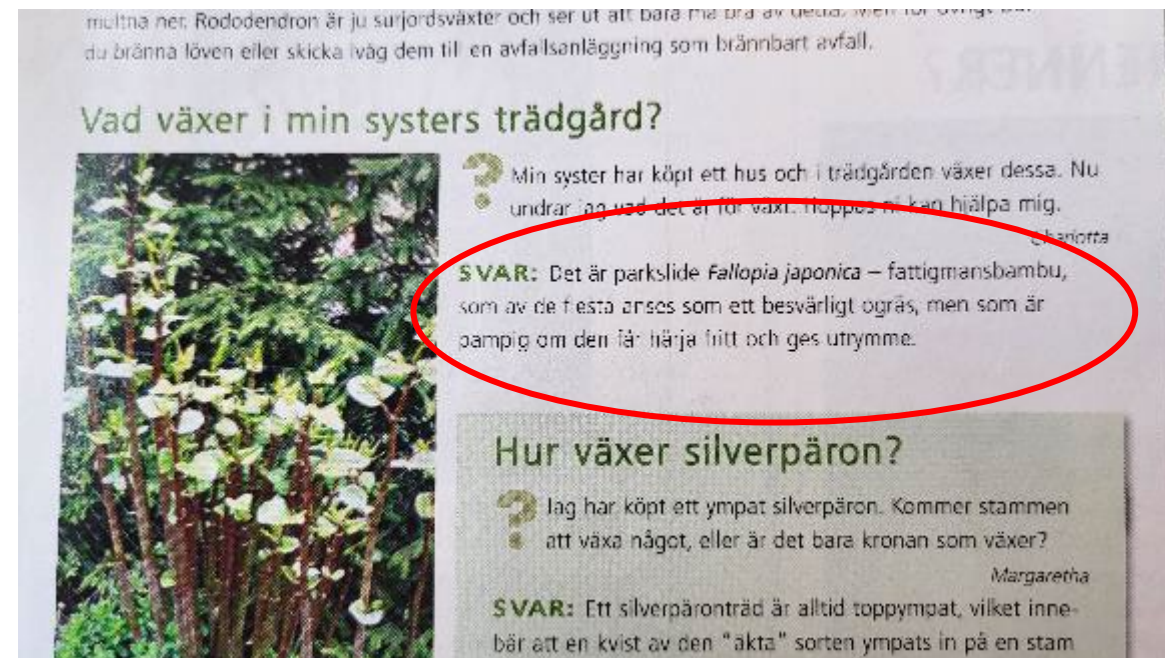

Vad kan vi göra?

Kunskap om arter

- Välj bort arter som är eller har potential att bli invasiva (ta hjälp av Risklistan, blicka söderut eller fråga - länsstyrelsen eller plantskola)
- Byt ut redan befintliga invasiva arter till något bättre
- Håll er uppdaterade
 - Ha koll på riskklassificeringslistan
 - *Vad vi vet idag kan var helt fel om tio år*
- Sprid er kunskap till vänner och bekanta

Hämtat från en trädgårdstidning från 2006. Idag vet vi bättre och hade sannolikt inte skrivit att växten blir pampig om den får härja fritt och ges utrymme...

Kunskap om hur de invasiva arterna bäst bekämpas

METODKATALOG

Bekämpningsmetoder för invasiva främmande arter

Metodkatalogen är en hjälp när du ska välja metod vid bekämpning av invasiva främmande arter. Syftet är att underlätta för myndigheter och andra aktörer som bekämpar invasiva arter att välja bekämpningsmetod.

[Till metodkatalogen \(invasivaarter.nu\)](https://invasivaarter.nu) >

Kunskap om hur spridningen kan stoppas!

Låt inte bekämpningen bli en spridningsväg

Sprid din kunskap!

- ❖ Sprid er kunskap om invasiva arter, var ambassadörer och förebilder
 - Anordna föreläsningar, länsstyrelsen kommer gärna och berättar om invasiva arter
- ❖ Anordna talkon - bjud in till bekämpningsinsatser. Det är kul att jobba tillsammans!!
- ❖ Känner ni fastighetsägare som behöver hjälp med bekämpning? Kanske ni kan hjälpa till?

*Att hjälpa sin granne att bekämpa
invasiva arter är att hjälpa sig själv!*

Lär känna de invasiva arterna

Jättebalsaminens livsstadier

Ettårig, lätt att bekämpa då den har ett litet rotsystem och kortlivade frön

Bekämpning av jättebalsamin

Små bestånd

Ca juni/juli månadsskifte: Ryck upp varje planta för hand. Släng dem i sopsäck och därefter för förbränning.

Återkom till platsen i månadsskifte juli/augusti och kolla så att inga plantor missats.

Stora bestånd

Röj med röjsåg, trimmer eller lie två till tre gånger per säsong. Upprepa två till tre år eller tills inga plantor längre finns kvar

Vresros

- Täck med dubbelvikt juteväv i minst två år- fungerar lika bra som presenningar
 - Viktigt att täcka minst 0,5m utanför beståndet

Eller

- Utmattning genom att ta bort alla gröna blad 3ggr/säsong

Jätteloka

Hapaxant=blommar och sätter frö endast en gång, sen dör plantan

- Klipp av blomställningar efter blomning, var noga att inte frön sprids!

eller

- Røj plantorna tre gånger per säsong
- Gräv upp plantorna -rotkapning
- Djurbete
- Täckning

Skyddskläder krävs pga giftig växtsaft!

Tromsöloka
luktar anis

Tromsöloka

Sprider sig med både frön och rotskott, besvärligare att utrota än jätteloka

- Gräv upp plantorna - rotkapning ca 15 cm under tillväxtpunkten (den tjocka rotklumpen)

**Skyddskläder krävs
pga giftig växtsaft!**

Blomsterlupin

Extremt lång fröbank, ha tålamod! Räkna med att bekämpning tar 4-10 år

- Røj med lie/röjsåg 3 gånger per säsong
- eller
- Gräv upp plantor
- Klipp bort blomställningar

Parkslide

Sprider sig med 0,7 mm stora rotbitar och har ett extremt livskraftigt rotsystem

- Sprider sig inte beståndet:
 - Rör EJ
- Sprider sig beståndet:
 - Kolla upp olika bekämpningsmetoder
 - Gör en plan och var noga att bekämpningen inte leder till spridning

Mer info:
Snigelakuten,
Naturhistoriska
i Göteborg

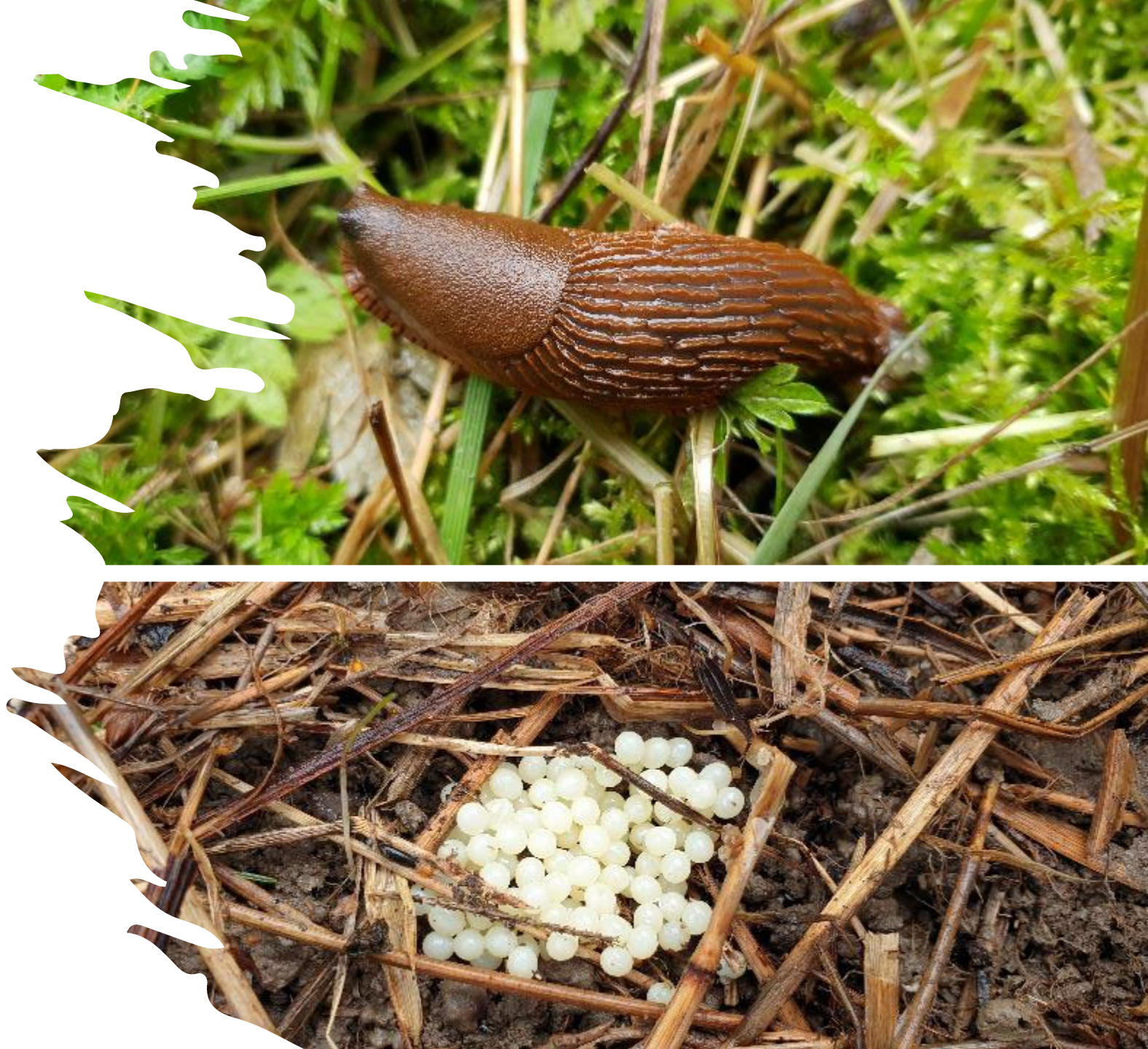
Mördarsnigel

Bekämpa mest under vår och höst!

- Plocka, plocka, plocka sniglar
- Leta ägg (ta gärna hjälp av specialsökande hund)!

I trädgården

- Inga fuktiga lövhögar
- Kontrollera jordmassor innan de flyttas
- Kontrollera krukor
- Ta ALDRIG plantor från platser där det finns mördarsnigel

Bekämpning av mördarsnigel

- Insamling och avlivning
 - Gå och leta
 - Gillra fällor
- Andra djur (med varierande grad av effektivitet)
 - myskankor, höns, vilda fåglar etc
- Järnfosfat
- Nematoder
- Specialsökande hund

RÖTT: Artspecifik bekämpning!

Gul Skunkkalla

Växten kan bli mycket gammal, över 80 år. Den sprider sig genom frön, genom tillväxt av jordstammen och genom avbrutna stamdelar.

- Gräv upp plantorna tidigt på säsongen
- Sprider sig ofta längs vatten

A close-up photograph of a bumblebee on a pink flower. The bee is positioned in the center of the flower, surrounded by numerous stamens. The petals are a vibrant pink color, and the background shows green leaves. The text is overlaid on the image.

Men de pollinerande insekterna då?

Ja!
Hjälp dem på alla sätt
du kan, tänk bara på
att inte sprida växter i
naturen som inte hör
hemma där 😊

Rapportera!

www.invasivaarter.nu

www.artportalen.se

Länsstyrelsen

Sammanfattning: Vad kan du göra som trädgårdsägare?

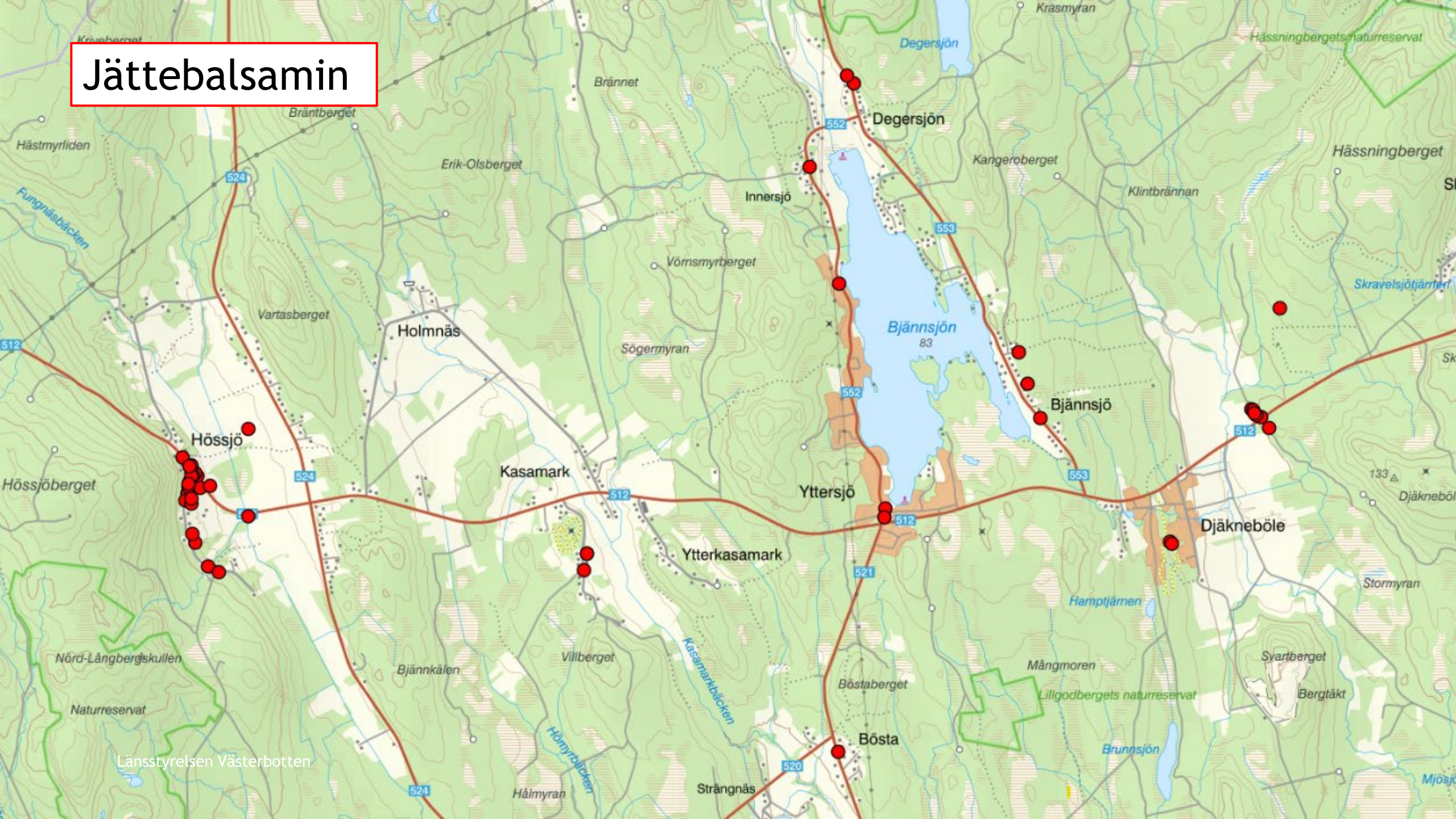
- ✓ Skaffa dig kunskap om vilka arter som är invasiva – bekämpa dem
- ✓ ...och vilka som KAN bli invasiva i framtiden
 - håll koll på dem eller ta bort dem redan nu
 - ge inte bort plantor från arter med risk för invasivitet
- ✓ Hjälp till att stoppa spridningen!!!
- ✓ Fråga trädgårdshandlare om det finns risk för invasivitet hos växterna som du är intresserad av. Be om råd om alternativ till invasiva växter
- ✓ Tänk på att köpa bra jord, utan risk för sniglar och frön/rotdeklar från invasiva arter
- ✓ Sprid kunskap
- ✓ Erbjud att hjälpa till med bekämpning – du hjälper dig själv!

Glöm inte mördarsniglarna!!

Jättebalsamin

Blomsterlupin

Tack!

